tekst Jacob van der Wel
beeld Shutterstock

Leeftijdspecialisatie onder de loep

De meeste pabo's differentiëren vanaf het derde studiejaar. Wat zijn de gevolgen voor de pabo en voor de basisschool?

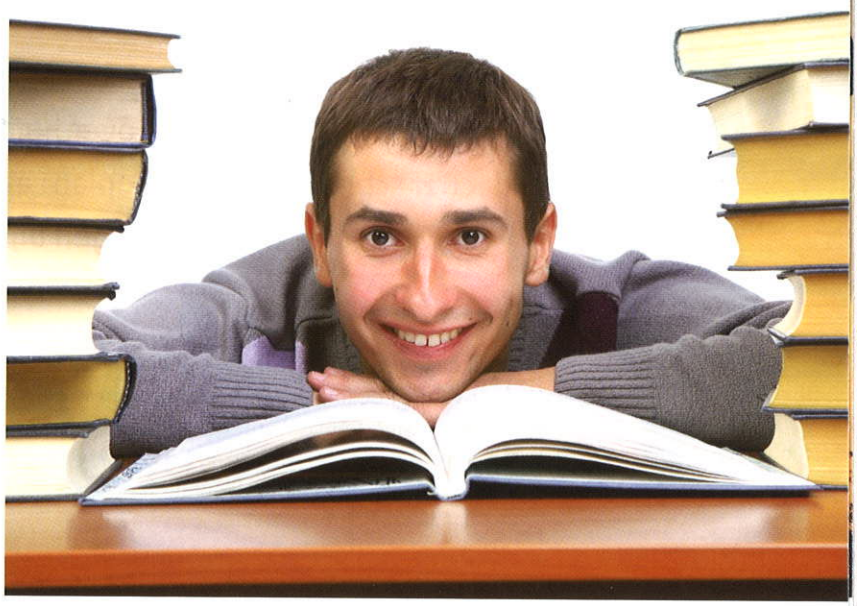

Differentatie is goed voor de praktijk, maar slecht voor de flexibiliteit.

Leerlingen van verschillende leeftijden hebben ieder een eigen aanpak nodig, zowel pedagogisch als qua inhoud. Kleuters zitten in een andere ontwikkelingsfase dan achtste groepers. Ze leren anders en moeten daarom op een andere manier les krijgen.
Scholen weten dat het verschil maakt: lesgeven in de onderbouw vraagt immers andere kennis en vaardigheden van leerkrachten dan in de bovenbouw. Maar ze hebben, als het erop aan komt, het liefst een duizendpoot als juf.
Met de integratie van kleuter- en lagere school ruim 25 jaar geleden integreerden ook de lerarenopleidingen. De laatste jaren is er weer meer aandacht voor specialisatie. Inmiddels hebben vrijwel alle pabo's in Nederland dit in het curriculum opgenomen. Meestal gaat het om de specialisaties Jonge kind (vier- tot en met achtjarigen) en Oudere kind (negen- tot en met twaalfjarigen). De meeste pabo's differentiëren vanaf het derde studiejaar. De invulling verschilt per pabo.

Effect

Wat is het effect van zo'n differentiatie? Worden pabo-studenten nu beter voorbereid op de praktijk? Binnen de pabo's waar specialisaties worden aangeboden, kiest zo'n zestig procent van de studenten voor Oudere kind en veertig procent voor Jonge kind. Dat lijkt in lijn met de vraag van de arbeidsmarkt. De vraag naar leraren in de bovenbouw is wat groter dan de vraag naar onderbouwleerkrachten. Voor bovenbouwvacatures wordt echter wel meer onder ervaren leraren geworven. Omdat veel leerkrachten beginnen als invaller, veroorzaakt de differentiatie vooralsnog echter geen problemen op de arbeidsmarkt. Ook wie specialiseert tijdens de opleiding, krijgt immers een brede bevoegdheid. En daar speelt de kwaliteitsvraag. Want is degene die als vervanger in de onderbouw terechtkomt na een specialisatie Oudere kind, wel beter voorbereid op die praktijk?
De vraag is of de leeftijdspecialisatie in het curriculum van de pabo moet leiden tot een toespitsing (en dus een beperking) van de bevoegdheden. Direct betrokkenen als aankomende leerkrachten en directeuren van basisscholen zijn geen voorstander.
Leraren in het basisonderwijs wisselen minimaal één keer van bouw. Dat gebeurt meestal aan het begin van hun loopbaan, omdat ze beginnen als vervanger. Wat een leerkracht nodig heeft, leert hij in de opleiding én in de beroepspraktijk. Juist beginners missen die ervaring natuurlijk. Het is de verantwoordelijkheid van de schoolleiding erop toe te zien dat leraren bekwaam zijn voor de verschillende groepen binnen de school en hun bekwaamheid onderhouden.
Schoolleiders menen dat differentiatie studenten beter op de praktijk voorbereidt èn dat het beter zou zijn wanneer 'gespecialiseerde' leerkrachten worden bijgeschoold als ze van leeftijdsgroep wisselen. Zo zou het gat tussen specialisatie en brede bevoegdheid kunnen worden gevuld.
In de praktijk vindt die bijscholing zelden plaats. Het lijkt ook veel gevraagd om beginnende leraren die niet in de bouw van hun specialisatie werken, meteen naar een bijscholing te sturen. Toch is het zinvol om, bij een verdergaande specialisatie van de opleidingen, scholen te vragen structureel aandacht te besteden aan de ontwikkeling en het op peil houden van de bekwaamheid die nodig is voor het lesgeven in verschillende leeftijdsgroepen. ■

Van der Wel, Van Bergen, Van Cooten & Paulussen-Hoogeboom, Naar een verdergaande differentiatie op de Pabo? Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2011.